

SKOGER HISTORIELAG

Bilavinduyngst

Bildet er tatt av H.C. Christoffersen i slutten av 1920-årene, mens hagltårnet sto.

INNHold:

Redaksjonen av dette nummer har bestått av ansvarlig redaktør Jens H. Brekke, Hans Halden, Odd Steen og Bjørn Eriksen.

I dette nummer av Historielagsnytt vil du finne følgende artikler:

Referat fra Skoger Historielags årsmøte 1993	side 3
Minner fra skolepultens dager av J. Lie	side 4
Fra Strømsgodset av Jo Sellæg	side 7
Skoger gamle kirke av Jean Lorange	side 10
Thomas Løkka - Alles Vel av Lillemor Borge	side 12
Den raske replikk av Hans Skjeldrum	side 14
Kommersøya av Einar Beheim/Nils Sunne	side 15
Promemoria transkribert av Aase Tandberg	side 16

LEDIG STIPEND: SKOGER HISTORIELAGS STIPEND

Formålet med opprettelsen av stipendet er å stimulere og oppmuntre personer eller grupper som arbeider for økt kjennskap til lokalhistorien i tidligere Skoger kommune. Den som tildeles stipendet, må fremlegge resultatet av arbeidet for historielaget.

Stipendet er på kr. 5.000,- med mulighet for justering. Det kan deles ut etter styrets avgjørelse. Styret fastsetter stipendiebeløpet hver gang i forhold til de midler laget har til rådighet.

Historisk interesserte personer i og utenfor laget oppfordres

Styret kan også ta kontakt med kandidater.

Søknad sendes styret ved formann Arild Sønstrød.

ÅPEN DAG PÅ SKOGER BYGDESAMLINGER I AUGUST/SEPTEMBER

Vi planlegger en morsom dag med mange aktiviteter på MellomBorge.

FRA STIFTELSEN KONNERUDVERKET

Øivind Enger er i ferd med å produsere et litografi fra Vaskeriet, det vil være ferdig trykket og skal selges til inntekt for Stiftelsen. Samtidig er Karin Pihls bok "Konnerudgrubene" og en del gamle kart trykket opp. Dette skal også selges til samme gode formål.

REFERAT FRA ÅRSMØTET

Årsmøtet ble holdt på Skogvang.
43 møtte frem.

1. Arild Sønstrød ønsket velkommen og åpnet årsmøtet.
2. Valg av dirigent, referent og to personer til å underskrive protokollen.

Arild Sønstrød ble valgt til dirigent, Berit Barre til referent, Geir Helgen og Nora Unelsrød ble valgt til å underskrive protokollen.

3. Styrets årsberetning og komiteenes årsberetninger.

Styrets og komiteenes årsberetninger ble gjennomgått. Ingen hadde noe å bemerke til årsberetningene.

4. Regnskap

Ingen hadde noe å bemerke til regnskapet for 1992.

5. Budsjett

Budsjettet for 1993 ble fremlagt og vedtatt.

6. Kontingentfastsettelse

Årsmøtet sluttet seg til styrets forslag om å beholde kontingenten utforandret - kr. 50,- for enkelt-medlemskap og kr. 75,- for familier.

7. Behandling av innkomne forslag

Det hadde ikke kommet inn noen forslag.

8. Valg

Styret fikk følgende sammen-
setning:

Formann	:	Arild Sønstrød
Styremedlem:		Jean Lorange
		Heidi Rustand
		Berit Barre
		Bjørn Eriksen
		Gunnar Engen
Varamenn	:	Edith Solli
		Hans Halden
		Karin Johansen

Per Runar Thoresen hadde bedt seg fritatt fra styrearbeid på grunn av sin arbeidssituasjon. Gunnar Engen går derfor inn i hans plass i styret. Ny varamann ble Edith Solli.

9. Eventuelt

Nils-Otto Larsen og Jørgen Borge ble utnevnt til æresmedlemmer.

Teatergruppen overrakte kr. 10.000,- til Skoger Historielag.

Formannen takket Jens H. Brekke for innsatsen i styret. Kveldens gjest var Jo Sællægg - som viste lysbilder av Drammen slik den ble skildret på gamle postkort. Koret "Chorisma" gledet oss med frisk sang.

Årsmøtet ble avsluttet kl. 21.15

FRA SKOLEPULTENS DAGER

av J. Lie

Ved den lille skolen på Konnerud med ett værelse til tre klasser, og bare tre skoledager i uken på hver elev - ja, en tid bare to dager hver uke - ble undervisningen i 1890-årene litt kortfattet i enkelte fag, det var alt for stort arbeidspress på en lærer.

Lærer Johannes Pedersen som kom til Konnerud fra Trøndelag, var en suveren herre i skolens eneste klasseværelse, alltid iført bonjour og et smalt sort bånd om kraven knyttet som slips med sløyfer og ender hengende løst nedover det hvite, stive skjortebrystet, og var eneste mann på Konnerud med denne originale kunstneriske slipspynt.

Han var også kirkesanger, en dyktig religionslærer og all round skolemann, men undervisningen i riktig uttale av utenlandske ord, navn, byer og steder var en del mangelfull. Han var høy og tynn, og en racer til å gå. Når han hadde ærend til Drammen etter skoletid, var farten på veien så stor at bonjourflakene flagret etter ham. Marsjkonkurranser var ikke oppfunnet den gang, der ville han blitt en desidert førstemann.

Pedersen var en stor elsker av skråtobakk, når ny kvartrull var innkjøpt, viklet han, som den ordensmann han var, bladene ut og ordnet alltid disse pent lagvis i en metalldåse. Når dette var gjort, la han et nytt brunsausset blad i munnen, fant frem lometørkle fra baklommen i skjøtene på bonjouren, tørket av fingrene og munnen, og så gikk undervisningen videre. Denne seremoni var skoleklassen vidne til hver dag. Hvis det seilte papirkuler gjennom luften fra guttebenkene over midtgangen til jentesiden, var Pedersen øyeblikkelig ved skytterens side, straffeutmålingen kom omgående og ble utført ved pulten i form av en spesialvridning med øreflippen til synderen, som viste fram et fordreiet ansikt av smerte og fryktelige grimaser, hele klassen

satt i stum medfølgelse og så på eksekusjonen.

«Straffeutmålingen kom omgående».

Vognmann Knud Olsen, Drammen, kjørte daglig rute gjennom skolegården med hest og trille fra jernbanestasjonen på Strømsø, med gjester til og fra Konnerudkollens Sanatorium.

Da barna gikk på skolen bare hver annen dag, var det god tid til lekselesningen, men etter hvert som de ble større, måtte de også delta mer og mer i småbrukenes daglige gjøremål. Allikevel var det rikelig anledning for guttene å gå på fisketurer til Major-dammen, Bremsa, Steglevannet og Hagatjern. Indianerkrig var en yndet guttelek, med pil og bue, selvlagde tomahawker av gamle bordbiter og myttede hønsefjær stukket inn i Nansenluene på hodet, skulle etterligne navajo-indianernes fjærpryd. Guttene flekte barken av oretrær og smurte sevjen av stammene over ansiktet, oresevje setter en sterk rødbrun farve på alt når den tørker. En av guttene som

streifet meget omkring i skogen alene, klarte en gang ved et slumpetreff og slå ihjel en hauk. Han gikk til lensmann Mandt i Strømsgodset med den, og fikk åtti øre i skuddpremie, hauken måtte han ta med seg hjem igjen, men med ett ben mindre. For at ingen skulle komme og vise frem samme hauken og få skuddpenger flere ganger, kappet lensmannen det ene benet av den.

Vinteren 1900-1901 var den verste snøvinter over Drammensdistriktene i manns minne. Togene sto fast i snømassene ved Sande, Spikkestad og Heggedal, to døgn i juledagene, noe lignende har ikke hendt siden. Alle gjerder, småhus og veier på Konnerud var nedsnedd, hele landskapet var forandret, guttene sto på ski fra låvetakene, og rypene holdt inntog i bygden til stor forundring for alle.

Etter juleferien den vinteren, fikk tretten-åringene i stiloppgave å skrive om: "Hvordan jeg hadde det i julen". Ved Johan's hjem måtte snøen ha antatt dimensjoner som sprengte alle vegger. Han leverte inn sin stilbok hvor det bare var skrevet en eneste linje og et punktum så stor som en ert. Læreren vendte guttens stilebok mot klassen, så alle kunne se den, og leste opp verdens korteste og merkeligste stil: "Jeg satt inne, og måtte sne hele julen". Meningen var nulgens at det skulle stått "eller" i stedet for "og" i setningen.

Og Lukas da. Han var så uheldig, stakkar, at han kunne svare riktig på et vanskelig spørsmål i religionstimen. "Det står i Lukas 3-16", svarte han, og svaret var riktig, men etter den dag fikk han tilnavnet Lukas 3-16, og da han ble oppflyttet, ble tallene forhøyet til Lukas 4-17. Menneskebarn er ubarmhjertige og skånseløse mot hverandre.

Korpulente Otto Lurk fra Mjøndalen foretok årvisse turer over Konnerud

og solgte bibler. Engang kom han til en familie hvor fruen sto og stekte pannekaker til middag. Hun spurte om han hadde lyst på en smak. Dette lot den sultne og matglade mann seg ikke be to ganger. Han smakte og tygget, svelget og spiste opp alle pannekakene fruen hadde stekt. Barna satt rundt omkring i stuen og så morens deilige pannekaker med jordbærsyltetøy forsvinne i Lurkens rommelige mave. I stedet for pannekaker måtte barne få smørbrød med sirup på da Lurken var gått, men det var også godt.

"Magaplask" i Stordammen, Konneruds vakre himmelblå soløye, var alle jenter og gutters høydepunkt i badesesongen, med latter, masse moro og høye hyl, når de balanserte barbent på vonde sylskarpe stener og spisstaggete bergskrenter langs strandbredden og ble sårbent.

Når vinterens korte dagslys avsluttet ettermiddagen i skumringstimen, satt husmødrene med bundingen og "bandt hoser", de holdt barnevuggene i gang ved å trå på vuggemeien. Til det monotone akkompagnement av vuggens rugging på gulvet, sang de gamle Tallaksens melodiose vuggesang, da som "reivetultene" på reisen til drømmeland, mens mørket senket seg bløtt og stille over naturen.

Det var stor glede blant barna hver gang parafinlampen ble tent. Til tidsfordriv i de lange vinterkvelder, utenom lekselesning, spilte de ofte "mølle" med ni hvite og ni sorte knapper.

Nordenvind-stormene jaget over Konnerudhøydenes snødekte jorder i svarte vinteraftener og pisket snøen gjennom den mørke luften i hvinende driv, som fylte alle veier så de forsvant, vinden bygget harde snøfonner man kunne gå på dagen etter uten at sporene fra hælernstøvlene syntes.

FRÅ SKOLEPULTENS DAGEN

Vindkastene hvirvlet ulende rundt hushjørnene med isleke rygg, så det knaket i lafteveggene. Barneflokken satt stille sammenkrøpet i ovnskroken med redde øyne og hvisket lavt til hverandre mellom de uhyggelige voldsomme vindkulene.

I det urolige vindblaffende lyset fra trekkhullet på den gamle etasjeovenen, leste eldste skolegutten for sine mindre søsken i den store, slitte "Pauss & Lassens Læsebog" fra 1886 om H. Wergelands dikt "Juleaftenen"- jøden med barnet som frøs ihjel i snøstormen jule-natten, da ingen ville lukke ham inn - og den dramatiske skildringen med de gripende ord: "I sligt et veir, da får du bønner, Gud".

Utferdstrangen grep mange av ungdommen på Konnerud omkring 1900-tallet og årene utover.

Lysten og trangen til å tjene penger var drivkraften. Selma Loe reiste allerede før hun sluttet på skolen. Karl Ribe, Thorvald Dalen, Sigurd Lie, Olaves Lesperud, Martha Dahlen, Oskar Hallan med flere, emigrerte etter hvert. Søskenene Halfdan, Magna og Asta hagen, dro til statene noen år etter konfirmasjon. Karl Sjulsen reiste til Argentina, et forlydende meldte siden at han var forulykket i en grube.

Noen få av utvandrerne besøkte siden en enkelt gang sin barndoms smilende vakre hjem, de morsomme roteball-lekeplassene, eller gikk den gamle skoleveien forbi steinrøyser og stubber, gjennom blide sommergrønne bjerkelier med stolte granåser som dominerende bakgrunn, men de fleste kom aldri tilbake. Nå behøver de ikke å komme, hvis de lever. I dag ville de ikke like seg, de ville ikke kjenne de kjære minners eventyrsteder igjen. Lev i fremmed land, lev der borte - med stråleglansen av barndommens solskinnende glorie gjemt i hjertet.

Skolelærer Pedersens gamle informasjonsmetoder viste seg å være verdi-

fulle og gode grunnleggende kunnskapskilder for syvåringene, som vokste opp under hans kateter i 1890-årene. I livets vandring kommer ingen til å gå på bare blomsterstier, men alle fikk bra stillinger, selv om de ikke utvandret. Flere fikk ansettelse ved Norges Statsbaner, noen ved politietaten, en gutt ble lærer, en prest og en misjonær, noen av guttene gikk ingeniør-veien, to gutter ble litografer, en ble banksjef, en kjøpmann og en handelreisende.

I tiden før århundreskiftet hvilte det alltid en katedralsk stillhet og harmonisk fredfylt ro over Konnerud om søndagene. Kirkefolket kunne gå side ved side midt i veien til kirken uten å møte et farlig, bråkende, bensinosende bil-uhyre. Andaktsfulle satt de under kirkehvelvet og hørte på sin avholdte prektige prest Megrund, illustrere dagens evangelium med forklarende ord. Småbrukerne spaserte langs jord- og åkerlapper hver helg, Andre sto ved skigardene som delte mellom eiendommene, tok seg en piperøyk og pratet med hverandre om thomasfosfat og kånit kunstgjødning, og hva som var mest lønnsomt å dyrke av magnum-bonum eller brubank poteter.

Katten satt doven på dørtrammen, myste mot solen og vasket seg med labben. Gjøkens to-tonige lokkesang lød i det fjerne. Sommer vinden strøk lett og kjælent over slåtteferdige enger og duvende kornåkrer, gamlefolket dormet på havebenken ved solveggen i stille meditasjon. Luften var mett av de store evigheters uforklarige stillhet, som la seg over markene og skogene, gjennom varmedisen pustet naturen lydløse åndedrag over jordene, over husene, over menneskene. Ingen motorlarm kunne høres, intet arbeidsbråk av noe slag kunne merkes, hviledagen var hva den skulle være - hvile og fred - over alt - for alle!

SUNDHAUGEN

- et knutepunkt mellom Skoger og Drammen

av Jo. Sellæg

Strømsgodset menighet har nylig tatt i bruk sitt nye menighetshus på Sundhaugen. Det nye anlegget er vel tilpasset den gamle villaen som i flere år har vært sentrum for menighetens arbeid. Bebyggelsen på Sundhaugen er imidlertid langt eldre enn villaen og som sundsted har Øvre Sund tradisjoner tilbake til middelalderen.

Sundhaugen er bindeledd mellom Drammen og Skoger. Tettbebyggelsen var regnet som en del av byen, mens Strømfjeringen og Grønland hørte til Strømsgodset. Først i 1870 ble Grønland innlemmet i byen og en eksakt kommunegrense trukket vest for haugen.

Sundhaugen var navn både på morenehaugen og tettbebyggelsen omkring sundstedet ved Øvre Sund. Den gang kalte man sundet Liersund fordi hele Bragernes-siden hørte inn under Lier. Selve sundet er oppstått ved at elven har brutt gjennom moreneryggen som her krysser dalen. Sundhaugen har selvfølgelig sitt navn etter sundet og den iøyenfallende morenen.

Før bybroen sto ferdig i 1813, var Øvre Sund det viktigste fergested i byen. Her var ikke bare lokal trafikk som krysset elven. Alfarveien sydfra gikk over Kobbervikkleivene og passerte Austad og Danvik før den svingte ned til Strømgårdene og sundstedet. Derfra gikk veien over Stoppen mot hovedstaden.

Sundet har vært trafikkert med egen sundmann siden middelalderen. Her har det også bodd folk i flere

Grensegata har navn etter kommunegrensen mellom Drammen og Skoger. Før Pølsesvingen ble anlagt på utsiden av morenehaugen, måtte veifarende ta veien opp Grensegata og ned Sundhauggata (tidligere Sundgata). Grensegata er en gammel gatestump og flere av husene har høy alder. Gammelt foto i Drammens Museum.

hundre år. I 1636 var det 18 hus på Sundhaugen, eller Liersundtangen, som navnet var den gang. Som bebygget område ble haugen regnet med til Strømsø by, mens det ubebygde Grønland først ble innlemmet i byen ved grensejusteringen i 1870.

Forstad med arbeidsfolk

Folkene som bodde ved Liersund var fergemenn knyttet til sundfarten og bordstablere og bjelkehuggere som hadde arbeid på de store trelasttomtene på Grønland. Også på oppsiden av sundet, i Strømfjerdningen, var det trelastlagre og hektisk aktivitet med bearbeiding av trelast.

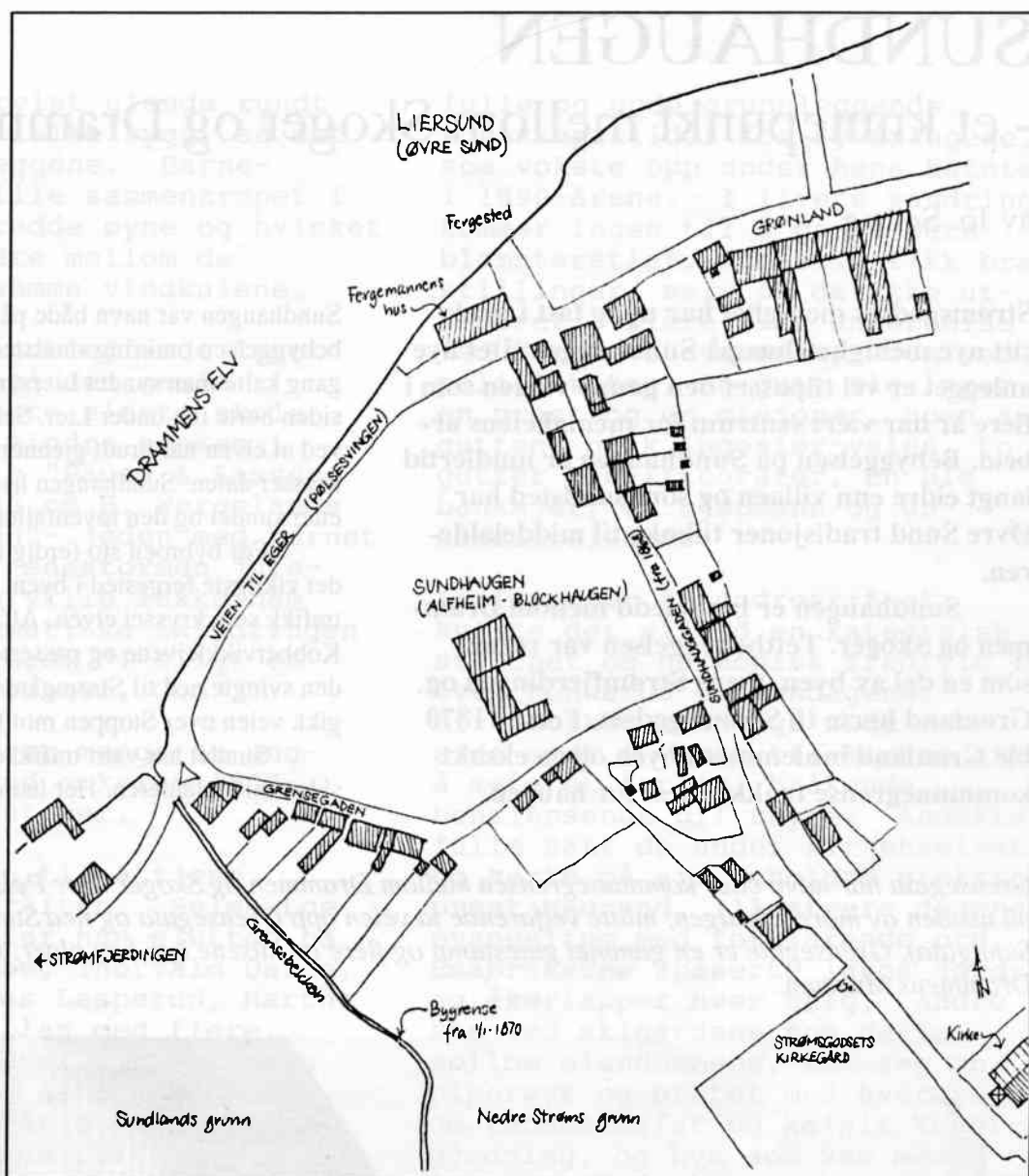
Sundhaugen, Strømfjerdningen og Grønland lå på Nedre Strøms grunn og måtte betale grunnleie til denne gården. Nedre Strøm har navne etter strømmen i sundet, og er mer kjent som Smithestrøm. Først da oppstykkingen av Smithestrøm tok til etter 1867, ble de mange små eiendommene på og ved Sundhaugen frikjøpt.

Bebyggelsen ved sundet besto for det meste av små stuer med tilhørende uthus til husdyrene. Den største bygningen var nok provianthuset til Kongsberg sølvverk. Her lå også en av Strømsøs måle- og veieboder for kontroll av varer som kom med bønder og andre inn til byen.

Da lystgårdskulturen kom til Drammen, ble selve haugen bebygget og innredet til sommersted for byborgere. Det var ikke lang vei til "landet" i den tid. Den tidligste lystgårdsbruker jeg kjenner til på den gamle Sundhaugløyen er kjøpmann og trelasthandler Søfren Block. Etter han fikk stedet navnet Blockehaugen.

Block på Blockehaugen

Kjøpmann Block kjøpte i 1808 en stor handelsgård med to sjøboder og tobakkspinneri i Øvre Storgate 55

av sin svigerfar. Her drev han en betydelig handel. Etter storbrannen i 1838 bygget han opp igjen anlegget slik det ligger i dag. Gården gikk under navnet Blockegården, men er nå bedre kjent som Wenneberggården. Block hadde også lagret trelast og hadde bjelkehuggere i arbeid i Strømfjerdningen, tettbebyggelsen på oppsiden av sundet. For å lette lastingen av trelast hadde han bygget opp en brygge her. Block hadde en sterk posisjon i byen, var en av de "eligerede" menn (forløper for formannskapet) på Bragernes 1821-24 og deltok i den første direksjon for Drammens Sparebank i 1822.

Fra 1816 hadde Søfren Block avlsgård på en løkke utskilt fra svigerfarens lystgård, Anker-Berskaug, på Åssiden. Denne løkken fikk tilnavnet Block-Berskaug for å skille den fra de øvrige Berskaugårdene.

Block brukte Sundhaugen som lyststed i begynnelsen av forrige århundre. Kanskje er det han som reist det store toetasjes våningshuset som kan skimtes på et par av H. P. C. Dahms akvareller fra tiden om-

kring 1820? Bygningen var hvitmalt og med sortglasert hollandsk takstein. Formen kan tyde på at huset var reist omkring 1800 eller tidligere. Innvendig var det hele 10 oppholdsrom foruten pikerom.

Gårdsbruket forøvrig var ikke stort. En optegnelser fra 1819 beretter at løkken hadde fór til to kuer og sådde neper og en halv tønne korn. Skog og havnehage manglet helt. I 1843 ble det skiftet etter Block, og jeg antar at Sundhaugen var i hans eie frem til da.

Utenfor rekkevidde av lovens lange arm

Ved midten av forrige århundre ble det bygget flere forlystelsessteder utenfor bygrensene. Disse lå utenfor politimesterens kontroll og fristet med servering og danse- og utøver politivedtektenes ramme. Tullegården på Sundland var et slikt sted med tvilsomt rykte, et annet var Strømli under Øvre Strøm.

På Strømli inviterte skredder Wøien, maler Preutz og hjulmaker Berntsen til dans og spill omkring 1860. Hesteskyss ble satt opp fra Strømsø torg for å gjøre veien kortere. Som eksempel på hva som ble tilbudt for å trekke folk, kan refereres til en annonse i 1857: *"...der vil ved samme Leilighed løbe et fuldrigget skib af Stabelen, oplyst med Bengalske Flamme, samt andre smaa Arrangement"*. Skredder Wøien skal tidligere ha drevet et dansested på Sundhaugen, som brente i 1855. Jeg tror ikke at dette dansestedet lå på selve Blockehaugen, men på en av de nærliggende tomter.

I 1850-årene er handelsfullmektig P. Ziener bruker av Blockehaugen, men nå har stedet endelig fått navnet Sundhaugen. Også Ziener brukte stedet som landsted, Foruten hovedbygningen, som jeg antar er den gamle fra Blocks tid, besto anlegget av bryggerhus, drengestue, fjøs, stall og låve. Det er trolig Zieners kone Betzy som gjorde to forsøk på å starte pikeskole på Bragernes i 1850-årene.

Antagelig var det i 1858 at Ziener solgte til Erland Kiøsterud (1826-1899). Han drev som kjøpmann i Drammen fra 1854 til 1874, men var ellers gjennom sin engelske kone sterkt knyttet til England og bodde i lengre perioder i utlandet. Kiøsterud rev ned uthusene og bygget en sidefløy til våningshuset som inneholdt bryggerhus, stall, vognskjul og vedbod. Han er ellers kjent for sitt legat til fordel for ungdom under utdannelse.

Kaptein Meyers hus

Gården Sundhaugen har hatt mange navn. På kartet av 1868 er den kalt Alfheim, og senere døpes den til Valheim. Da hadde Ole Haugan tatt over, og senere overtok bryggerieier Gustav Wriedt.

I nyere tid er Sundhaugen knyttet til Drammen Paper Mill (senere A/S Union) som direktørbolig. Huset ble i 1914 ombygget for kaptein Rolf Meyer som var disponert for papirfabrikken A/S Tissue som ble startet i 1911. I forbindelse med ombyggingen ble

annen etasje tatt ned og uthusene revet. Planleggingen ble overlatt til den unge arkitekt Christian Fredrik Arbo som her fikk anledning til å boltre seg i en moderne nybarokk stil.

Sundhaugen er et av de beste eksempler på "unge" barokkformer i Drammen og spiller helt opp til stilens klengenavn - "bollebarokk". Med sentral beliggenhet og poengtert plassering på morenehaugen er Sundhaugen et arkitektonisk landemerke som fortjener å bli tatt vare på for ettertiden. Nybygget til Strømsgodset menighet faller behagelig inn i denne rammen og bidrar til å understreke anleggets kvaliteter.

Kilder:

1. Thorson, Odd W.: Drammen, en norsk østlandsbys utviklingshistorie, Drammen 1962.
2. Branntakster, Norges Brannkasses arkiv i Riksarkivet.
3. Kart 1868, 1888 og 1902.
4. Drammens Tidende, 1857, 1858, 1861 og 1911.
5. Tiden, 1816.

Kartskissen på foregående sider viser Sundhaugen ved slutten av 1860-årene. På det tidspunkt var det bygget vei på utsiden av haugen. På Grønland er den første bebyggelsen dukket opp. Strømsgodset kirke, som ble reist i 1843, ligger nederst til høyre.

På toppen av moreneryggen (foto under) troner Sundhaugen gård, som i det meste av vårt århundre har vært direktørbolig for A/S Tissue og senere A/S Union. Huset fremstår slik det ble bygget om for kaptein Meyer av arkitekt Christian Fr. Arbo i 1914. Første etasje består imidlertid av en laftet kjerne som må være siste rest av Søfren Blocks lystgård fra tidlig 1800-tallet. Foto 1972 av forfatteren.

SKOGER GAMLE KIRKE

av Jean Lorange

Å skrive kortfattet om Skoger gamle kirke er ingen enkel sak. Den har en lang historie, og har eksistert nesten like lenge som den kjente norgeshistorie, siden kristendommen ble innført. Ca. 840 år gammel - og det er lang tid. Den ble bygget mens delingen av øst- og vestromerske rike skjedde og lenge før reformasjonen. Omtrent samtidig med korstogene, som begynte i 1086 og sluttet i 1204. Snorres kongesaga sluttet med slaget ved Re i Vestfold i 1177, og kong Sverre døde i 1202.

Skogerkirken sies å være bygget i 1150 - 1200 så den har opplevet "oldkirken" og den største omveltningen i vår kirkehistorie, nemlig Martin Luther og den dansk-norske reformasjon i 1536. Reformasjonen rystet hele den kristne kirken i Europa og førte til angiveri, mord og stjeling, overløping og svik. Mye av hendingene ble rett og slett underslått for å gi et preg av kristen fordraglighet.

Alt kirkegods, som hadde tilhørt paven ble tatt av kongen. For Danmark-Norges vedkommende, var kongen i København konstant blakk og solgte kirken til Jarlsberggreven i 1723. Han solgte den videre til skogerbøndene i 1757 for 700 riksdaler. Han solgte 22 av sine kirker for hjelpe på økonomien.

På 1200-tallet ble det bygget mange liknende kirker samtidig. Enskibet langhus med kompakte steinvegger og rett avsluttet kor. Det kan nevnes Trondenes kirke i Harstad fra 1250, og Tjølling kirke som kanskje er den eldste av samtlige da den ligger like ved de tidligste bosettinger fra vikingetiden ved Kaupang, Viksfjorden i Vestfold. Vi fikk jo vår kristendom fra England og forbindelsen vestover var sterk, med klosterbygg og flere kirker i Sem og på Slottsfjellet i Tønsberg.

Skoger kirke er en verdifull kulturskatt som ligger sentralt og godt synlig i hele bygden, like ved prestegården, Hanevold gård. De fleste av de gamle steinkirkene

hadde tretak med sponfliser og senere teglstein. Tårnet, eller takrytteren er av nyere dato. Tårnet på skogerkirken er neppe eldre enn fra midten av 1700, fordi taket ble da bygget om etter et lynnedslag i 1752. Ved en høyst nødvendig reparasjon i 1829 "var Taarnet med Samt Spereverket nede Til Fiirkanten, og alt igjen af nyt, med samt den yttre Kledning paa fiirkanten nye og Spidsen forhøiet Toe Allen" står det i et dokument som ble funnet i en blyeske av sogneprest Andreas Birkeland under en reparasjon av tårnhjelmen. Bygningsdelen over den kompakte murveggen var nok husets svake del. Likeså gavlveggene som ble bygget i tre. Gavlen over våpenhuset ved inngangen ble utført i utmurt bindingsverk, noe som gir et fint og interessant inntrykk.

Sakristiet virker som tilbygg idet lafteveggene går hele igjennom og ligger inntil steinveggen mot nord, og ble bygget under en reparasjon i 1750 årene. Den er noe eldre enn våpenhuset som er i reisverk med kraftig panel. Selve langskipet som er ca. 88 m² med 7,4 m spenn har dobbelt bjelkelag med sprengverk og hanebjelker og hadde "panelverk" fra 1651. Dette er fjernet og et kraftig bjelkelag og panel gir en fin virkning i kirkerommet. Tydelige merker etter reparasjoner synes.

De gamle hedenske hov hadde ikke klokker. Hovene ble bygget om som stavkirker etter at kristendommen ble innført i landet, men fikk ikke klokker ennå. De vi vet om fikk "støpuler". Det er frittstående tårn i tre med klokker og en slags inngang til kirkegården. Trekonstruksjonene i stavkirkene ville neppe tåle hverken vekten eller rystelsene av klokkeklemtene. Der hvor det er to klokker er de alltid forskjellige i vekt fordi voldsomme krefter oppstår om de kommer i

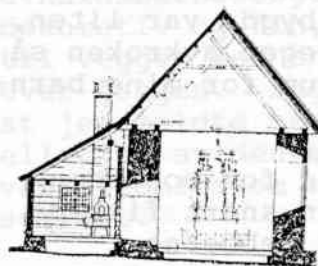
"periode" eller i takt. Klokkeopphenget, tårnet og taket på vår kirke er konstruert slik med avstivinger og støtter at svingningene overføres til steinveggene og vil ikke skade taket.

I 1946 skrev ingeniør Søren Falch fra Lillebo i Lier til 1500 prester i landet med et spørreskjema om de respektive kirker. Han fikk svar fra 150 (10%) og en av dem var om Skoger gamle kirke. Søren Falchs tanke var å gi sitt materiale til Drammen Folkebibliotek som kunne låne ut samlingen til interesserte. På spørsmål om det er noen innskrift på klokken, sies det: Gammelkirken har to kirkeklokker, en stor og en noe mindre. Den store klokke har inskripsjonen: Fecit Pieter Rockers Amsterdam 1754. Schouge kirkes klokke. Den mindre klokke har ingen innskrift. Det henvises forøvrig til Skogerboken av 1931 som kan anbefales til lesing for spesielt interesserte. Videre opplyses det om at en rekke ting fra den gamle kirke finnes på Drammen museum og på Bygdø folkemuseum. Det vil være en fin arbeidsoppgave for en studiegruppe om kirken å finne ut om disse. Arkitekt Haakon Christie med kone har skrevet om norske kirker. Bind 2 om kirker i Buskerud har om Skogerkirkene, det er gode studieobjekter og kan anbefales.

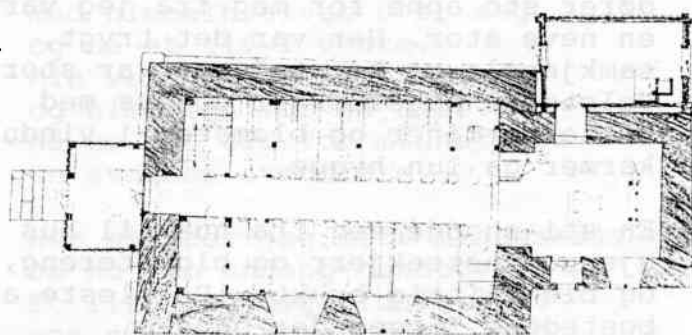
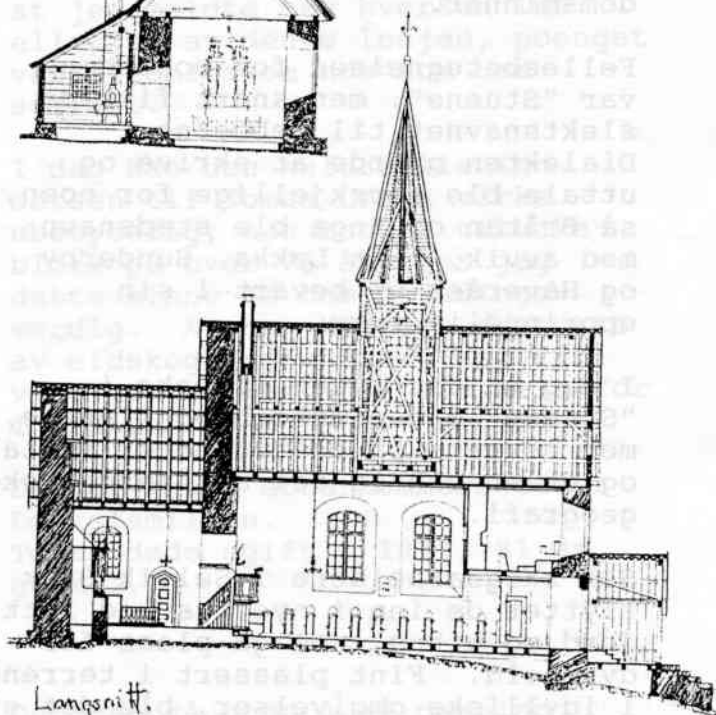
Av bygningsmessig interesse kan fortelles at det en gang var inngang på sydsiden før våpenhuset kom. Tydlige forbandt sees i veggen. Vinduene i skipet og i koret er også fra middelalderen. Det må ha vært temmelig mørkt og kaldt i kirkerommet den gang. Det har vært utført en rekke forandringer etter reformasjonen både med prekestolen, galleriet og altertavlen. Emnet om dette blir så omfattende at jeg vil komme tilbake til disse samt kirkeskipet i et senere innlegg. Som en raritet kan imidlertid berettes at det krusifiks og to figurer i "Calvariegruppen" som henger over koråpningen er like gammelt som selve kirken. Det er Maria og Johannes på hver side av den korsfestede Kristus. Like

skulpturer finnes i Westminster Abbey i London, så det er mulig at det er kommet derfra, kanskje laget i serieproduksjon av noen flittige munk.

En blir fylt av respekt og høytid når en går i Skoger gamle kirke og tenker på at her har sikkert en million mennesker dyrket sin tro gjennom tidene. Det er en arv som vi må ta vare på for våre etterkommere.

Pl. 25. Skoger kirke. Tverrsnitt

Plan

THOMAS LØKKA - ALLES VEL

av Lillemor Borge

I bygdebladet "Skauger", år 1973, nr. 3 hadde Aud Beheim en artikkel om den historiske årsak til at 7 familier fra Eidskogen forlot sitt hjemsted, og bosatte seg i Åserudkroken. Når jeg ønsker å skrive litt om innflytterne, er det bare for å gi noen streif fra hvordan det var å vokse opp i miljøet vest for Åserudbekken. Her var det knapt en eneste rotekte skogerbøring da jeg ble født i 1908. Det hadde gått mellom 25 og 30 år siden den ytterste avkrok i Skoger kommune fikk en tilvekst på 7 familier, som etterhvert ble en koloni på halvhundre mennesker. Kommunikasjonen utover i bygda var liten, eidskogingene preget avkroken så den ble et sentrum for mine barndomsminner.

Fellesbetegnelsen for bostedene var "Stuene", men snart fikk de slektsnavnet til beboerne. Dialekten gjorde at skrive og uttale ble forskjellige for noen, så Bråtan og Enga ble stedsnavn med avvik, mens Løkka, Sunderby og Haveråen er bevart i sin opprinnelig form.

I dag er det ingen tilbake i "Stuene" med eidskogblod i årene, men navnene på bostedene er inntakte og er en viktig del av Åserudkrokens geografi.

Som skogsarbeidere i Selvik Bruk flyttet de inn i nye hus med litt jord og uthus, som ga plass for dyrehold. Fint plassert i terrenget, i idylliske omgivelser, ble det et trivelig lite samfunn der hjemmenes dører sto åpne for meg fra jeg var en neve stor. Her var det trygt, samkjensla og hjertelaget var stort. Velstelte hageflekker og hus med hvite gardiner og blomster i vinduskarmer ga lun hygge.

En sti snodde seg fra hus til hus gjennom nøttekjerr og blomstereng, og ble flittig brukt. De fleste av bostedene ligger der ganske uforandret, men de som kom hit for mye over 100 år siden har ingen

igjen etter seg i den kroken av bygda som engang var dominert av slekten fra grensa mot Sverige.

Min bestefar var den første innflytter, ansatt som skogsforvalter fra år 1876, med Furuvald som sitt nye hjem. Nå er "bestemorhuset" og den store låven slettet med jorden, bare stabburet står der, totalt uten tilhørighet forøvrig. Men sammen med stabburet på Andorsrud har det sin verdi fordi disse 2 byggverk er de eneste som er igjen av den gamle bebyggelsen på disse to stedene.

I en artikkel som denne må minnene om min barndoms venner og lekekamerater begrenses. Det er så mange som skulle vært nevnt, særegne som de var. Kreative og lærelystne forsvant de fleste av andre generasjoner ut i verden, og hver enkelt er en historie verd.

Tomas Løkka

Jeg vil bare i korthet fortelle at Skoger kommune etterhvert ble oppmerksomme på krokens ressurs, og at Oskar Lundebø, Oluf Haveråen og Tomas Løkka ble valgt inn i bygdas styre og stell. Alle 3 hadde sine perioder som representanter i herredstyret, fra 1911. Jeg griper tak i sistnevnte fordi han ble en kultur-

faktor i vårt lille samfunn.

Da skuddet falt i Sarajevo, og en verdenskrig skremte de fleste, var jeg 6 år. Men jeg hadde en far som hadde vært grensevakt mot Sverige i 1905. Han hadde fortalt oss ungene om denne heltedåd. Han hadde vært med å skremme svensken fra angrep, og jeg var aldri i tvil om at han kunne redde Åserudkroken fra enhver fiende. For meg ble Sarajevo et artig ord som ga assosiasjoner om en stor verden. Men krigen ble merkelig etter hvert, og vi i Åserudkroken takket oss i hop og hjalp hverandre etter evne. Takket være husdyra ble det ingen nød, men usikkerheten og engstelse spredte seg. Og det var da Tomas Løkka sto frem og la planer om et forsamlingshus mellom Svingen og Åserudkroken.

Vi skulle ha et sted der hele skolekretsen kunne møtes, mente han. Som primus motor fikk han reist Alles Vel, om krigen da var over husker jeg ikke. Bygget var mindre enn det som står i dag, og utstyret besto av en talestol og mange lange solide grønne benker, satt opp i 2 rader. Det var på disse benkene vi satt og sugde inn en ny omgangsform. Og vi satt og balanserte kaffekoppene på fanget fordi det ikke fantes bord enda. Et orgel kom på plass, og organist Nils Borge var en dyktig musiker som også ga tonefølje til heilnorske sanger. En strengekvartett av 4 unge jenter fra Svingen ga oss en vellyd vi aldri kunne drømt om på den tiden. Nå ble det juletrefest, 17. mai, møter, fester og basarer til inntekt for huset.

På bestilling fra Tomas malte min bror, Kai Fjell, et bilde til frontvegen. 13 åringen fikk beskjed om motivet: En viking med hjelm og skjold, og gjerne en fane med initialene til "Det norske totalavhaldslag".

Og bilde ble det, det henger fremdeles på Alles Vel. Men etter restaureringen av huset ble de lange benkene byttet ut med mer komfortable

stoler. Nå kan du finne disse minneverdige benkene igjen i bygdesamlingen på Borge, takket være historielaget.

Tomas brant for historie og avhaldssak. Snorre og gamle sagaer bergtok ham. Hvordan en sliten skogsarbeider hadde overskudd til sitt vitebegjær tenkte jeg ikke på da. Men han var ung og seig, og unnslopp også tuberkulosen som rammet hjemmet og tok 3 av søstrene bort over kort tid.

Vi ungene i grenda fikk også plutselig overrakt en plakat hvor det sto at vi var medlemmer i en avhaldsbarnelosje. Plakaten var dekorativ og fin, og kunne festes til veggen med en tegnestift, over sengen. Jeg kan ikke huske at jeg meldte meg hverken inn eller ut av denne losjen, poenget var å samles om noe som var sosialt.

I dag kan den kulturelle innsatsen til Tomas Løkka virke ubetydelig, men med et tilbakeblikk på over 75 år, ser jeg dette minne om ham bevaringsverdige. At han hadde god støtte av eidskokingene rundt seg får være min hyllest til dem alle for innsatsen.

Det er ingen etterkommere etter Løkkafamilien. Tomas døde ugift i 1971, 81 år gammel.

Det var så godt å gå omkring å være liten jente, med himmelhvelvet over seg og ha et liv i vente. Min verden var så liten da og himmelen var så nære. Nå er det tid for minner fra en svunnen atmosfære.

Her slutter jeg mitt minneskriv om no som engang hendte. Et litt vemodig tidsfordriv som gamle minner tente.

DEN RASKE REPLIKK

av Hans Skjeldrum

Enkelte mennesker er raske i replikken, og gir med en gang et treffende svar.

En av de var en ikke ukjent mann i Skoger-bygda rundt århundreskiftet. Han het Engebret Steen, og var født på Sten, søndre i 1860, men familien flyttet til Gunnerud i 1875.

Han var blant de fra Skoger som måtte møte til mobilisering i 1905 under den spente situasjon ved Unionsoppløsningen med Sverige. Han og endel andre fra Skoger møtte med hest i Oslo.

Krigen ble det heldigvis ikke noe av, og karene kunne dimitteres og sendes hjem. Humøret var sikkert på topp da de kjørte hjem med kurs for Drammen. Igjennom byen så kjørte de så fort at de ble stoppet av politiet som gav dem reprimande for å kjøre for fort igjennom byen. Han Engebret, han svarte bare kort, og sa: "Vi har vært på mobilisering, og vi kjører så fort vil vil".

Han var av de mange Skauerbøringer som var med Skoger Sparebanks forstanderskap endel år. Ved regnskapsavleggelsen overfor forstanderskapet var det gjerne en liten eller større festlighet, og der manglet det gjerne ikke på hverken vått eller tørt, som en gjerne sa den gangen.

Fremkomstmiddelet til møtene var gjerne hest og slede, for det var jo på vinterstid disse møtene ble holdt, og flere kjørte sammen. En gang en slik fest var over, hadde endel karer samlet seg i Onshusgården på Strømsø, og fikk plassert seg på sleden. På vei nedover Schultz gate ble farta trolig litt stor, slik at en av karene falt av i en sving. Han hadde

problemer med å komme seg opp igjen, slik at et par av de andre måtte løfte ham opp på sleden igjen. En patruljerende politi var snart på plass, og spurte: Hva slags folk er dere? Vi sa han Engebret, "Vi er forstander i Skoger Sparebank, - store grisær alle sammen".

En av bygdens kjente menn i den tiden, Ole H. Holm på Nedre Gulliksrud, hadde en gang invitert til herrelag hjemme hos seg, og de fleste av karene på gårdene var invitert, og deriblant han Engebret Steen og Fredrik Sand på Imjelt. Sand var bygdens ordfører, og han møtte også som varamann på Stortinget en stor del av perioden 1906-1909. Godtgjørelsen til Stortingsmenn var den gang dagpenger, 12 kroner dagen. Debattene i Stortinget ble utførlig referert i lokalavisene, og bygdefolk fulgte godt med for å se om ordføreren gjorde seg noe gjeldende i debattene. Ingen hadde sett at han noen gang hadde hatt ordet, og det var jo noe skuffende.

Da Sand kom til selskapet hadde de fleste kommet, og deriblant han Engebret, som førte an i samtalene inne i stua. Når Sand kom inn i stua, så gikk han som skikk og bruk er rundt og hilste på de andre. Da han kom til han Engebret så sa Sand "Jeg hørte kjeften på deg ute i gangen Engebret". Ja, sa han Engebret, men så har jeg ikke 12 kroner dagen for å holde kjeft heller.

SAGBRUKET PÅ KOMMERSØYA

av Nils Sunne

Fritt referat ved NILS SUNNE fra lydbåndintervju med EINAR BEHEIM, 92 år, om dengang det var sagbruk på KOMMERSØYA og skogeier Stibolt kjøpte tømmer på rot fra KOLAHALVØYA i RUUSLAND.

Det var i året 1911 og 12 at Stibolt kjøpte tømmer på rot og sendte folk oppover der og hogg og var med og drev det fram.

Det sies at han ga 8 kr. tylfta på rot for tømmer ned til 8" - 9" og 16 fot. Han kjøpte visstnok et stort område som ble hogd ut.

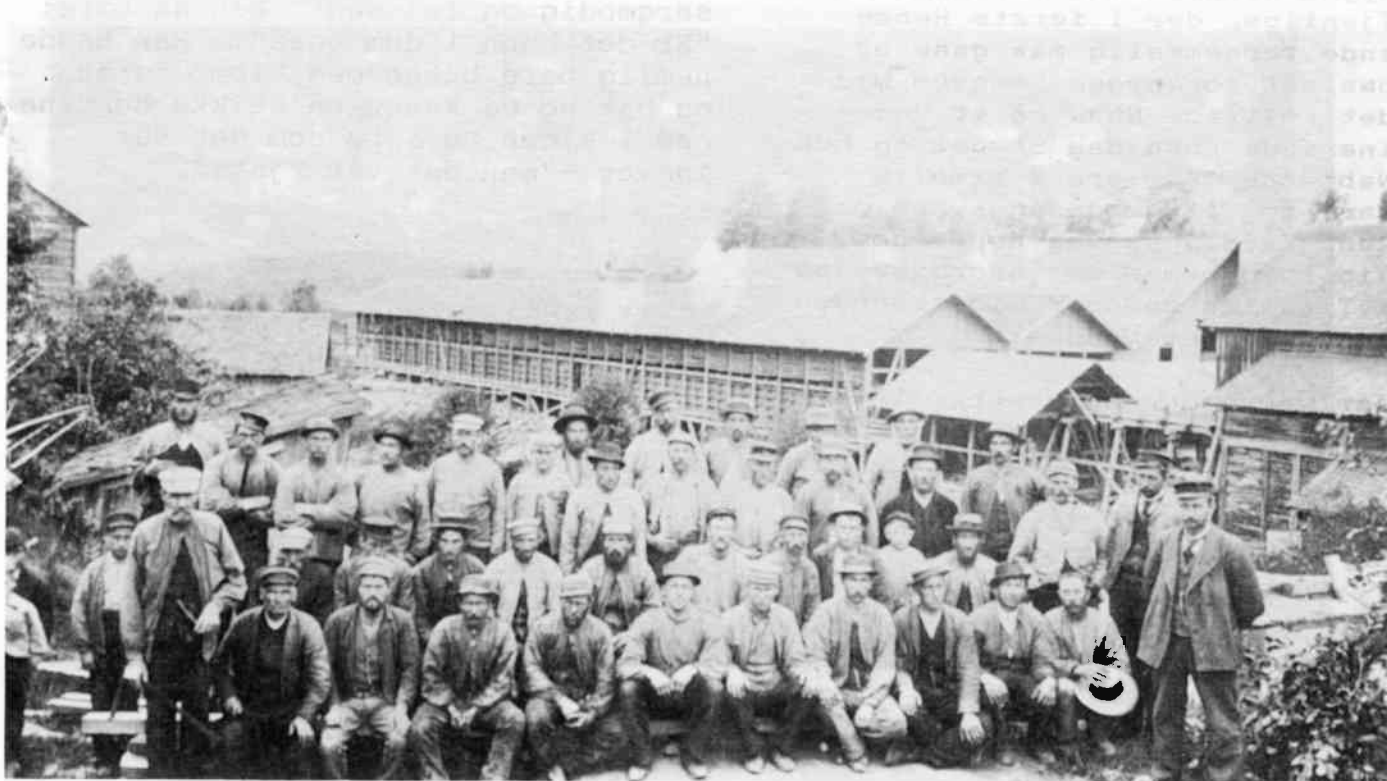
Drifta ble visst dyr, så om det ble noen forretning, er vel heller tvilsomt. Tømmeret ble skipet nedover i store skuter og i hele lengder. Årsaken til at det ble transportert i hele lengder, var fordi det var greiere med kjøring og fløting der oppe. Når da tømmeret først var kommet i vannet, var det ikke praktisk å kappe det. En kan tenke seg at det var en vanskelig sak å losse dette.

Jeg husker, sier Beheim, at det var ladning som var lastet i 30 graders kulde og frosset til en kompakt masse. Vi måtte stå med store spett og bryte det fra hverandre. Ofte ble det losset med dobbelt sett med mannskap for å vinne inn noe av den tiden som åten hadde blitt forsinket der oppe under lasting. Det ble brukt mye lossemannskap fra Holmestrand.

Det var en skipsreder Mønnich fra Arendal som hadde tatt på seg transporten. Tømmeret var pent og rett og middels grovt, men med veldig grov bark. Det var bare gran. Tømmeret var også meget sprøtt og røk lett av under lossing.

Tømmeret ble lempet i sjøen og ble her samlet sammen og dratt inn til saga i FANTEBUKTA ved hjelp av småbåter og mannskap med haker.

Tømmeret ble så kappet i passe lengder og skåret til plank. Mesteparten av denne planken gikk til Fredrikstad. Saga ble bygd på KOMMERSØYA i 1911.

Sagbruket på Kommersøya

PLUKK FRA ARKIVET I PRESTEGÅRDEN

Transkribert av Aase Tandberg,
Gotisk-gruppe.

PROMEMORIA

I Anledning Deres Velærværdigheds Anmeldelse af 27de forrige Maaned om et Barn på Nordre Holmen som har faaet Børnekopper tilkjændegives: at da bemelte Barn allerede skal være i fuld Bedring, kan derved ej videre udrettes, end alvorlig formane Folkene i det Huus hvor det syge Barn findes at afholde sig fra alt Samqvem med Andre, især Børn, som ej have haft Børnekopperne, for at forebygge Smittens videre Udbredelse. Til at forebygge dette vil Opmuntring til Almuen om Vaccinationen være det hensigtsmæssigste Middel og skulle det desuagtet skee, approberer ieg at Ders Velærværdighed formaaer Chirurgus Lundt til, paa de Vilkaar som for Blodgang ved Jarlsberg Verk er bestemt, at besøge de smittede Steder og foranstalte det til Smittens Standsning og de Syges Helbredelse Fornødne og Tjenlige, der i første Henseende fornemmelig maa gaae ud paa, at forebygge Samqvem med det smittede Huus og at vaccinere de Børn paa Stedet og hos Naboerne, som ere i rimelig Fare for at vorde angrebne og kunde vedligeholde Koppernes videre Udbredelse, hvorover jeg i Tilfælde anmoder mig fornøden Indberetning meddeelt.

Jarlsberg den 2 November 1808

Grev Wedel Jarlsberg.

Til Herr Sognepræst Lund

MINNER FRA MIN BARNDOM DEN NYE BUKSA

av Nils Sunne

Det var ikke ofte jeg fikk nye bukser, som regel arvet jeg etter andre, men av og til ble det innvilget en ny. En gang "Sydama" var på besøk skulle jeg få ny bukse. "Sydama", jeg husker henne så godt, hun var en ung dame som gikk rundt i husene og sydde for folk. Hun hadde med seg en fin blank Singer symaskin, en stor saks og en fin blank eske med knappenåler. Esken med knappenåler misunte jeg henne, hva jeg skulle bruke dem til vet jeg ikke, men en oppfinnsom gutt hadde bruk for alt. Hun hadde med seg sin egen symaskin, for selv om de fleste hadde symaskin i huset, var det vel ikke alltid den var god og i orden.

Nok om det! Jeg skulle få ny bukse, fin bukse av grått tøy og den skulle rekke en 10 - 12 cm. nedenfor knærne, for at en skulle ha noe å "vokse i". Og så - nå kommer det vidunderlige - det skulle være lommer i bukse. Ordentlige bukselommer til å stikke hendene nedi, slik som de voksne gjør!

Jeg ble lykkelig, men det ble ikke kameraten min, han Herman. Da jeg troppet opp med ny bukse og gledesstrålende fortalte ham at det var ordentlige lommer i bukse ble han sørgmodig og lei seg. Han sa bare: "Er det bunn i dem også". Han hadde nemlig bare bukse med "lem" foran og bak og da kunne en stikke hendene ned i siden og late som det var lommer - men det var "juks".

